

Zmiany w systemie dozoru elektronicznego uchwalone w 2022 roku

KAMILA MROZEK

ORCID: 0000-0001-7973-0281

Katedra Prawa Karnego Wykonawczego

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Abstrakt

Rok 2022 to czas dynamicznych zmian w prawie karnym wykonawczym, które swym zasięgiem objęły także system dozoru elektronicznego. Ustawodawca dwoma niezależnymi aktami prawnymi wprowadził do dozoru wiele nowych rozwiązań, dzięki którym tytułowa instytucja staje się coraz bardziej atrakcyjna. W publikacji wyróżniono dwa główne nurty przedmiotowych nowelizacji: wyposażenie komisji penitencjarnych w prawo wydawania decyzji w zakresie dozoru elektronicznego oraz wprowadzenie możliwości udzielania przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności z zastosowaniem elektronicznej kontroli miejsca pobytu. Dokonano również syntetycznej analizy poszczególnych przepisów rozdziału VIIa ustawy, które pozostawały w obszarze zainteresowania ustawodawcy.

Słowa kluczowe: dozór elektroniczny, kara pozbawienia wolności, komisja penitencjarna, podmiot dozoru

Rok 2022 obfitował w liczne zmiany w prawie karnym wykonawczym, w zakresie kluczowych dla tej gałęzi prawa zagadnień. Ustawodawca kolejnymi nowelizacjami, to jest ustawą z dnia 7 lipca 2022 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹ oraz

¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 2600.

ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw² wprowadził dość radykalne zmiany także, a może przede wszystkim w ramach instytucji dozoru elektronicznego. W uzasadnieniu do projektu ustawy z dnia 7 lipca 2022 roku wskazano, że

projekt przewiduje umożliwienie orzekania elektronicznej kontroli miejsca pobytu w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności oraz szereg zmian w k.k.w., które usprawnią wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego oraz postępowanie o udzielenie skazanemu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności z zastosowaniem elektronicznej kontroli miejsca pobytu skazanego. Wprowadzone zostają również zmiany o charakterze dostosowawczym związane z wyodrębnieniem w art. 64a k.k. szczególnej postaci recydywy³.

Uchwalone w 2022 roku nowelizacje w zakresie, w jakim odnoszą się do dozoru elektronicznego, skoncentrowane są w zasadzie na dwóch podstawowych filarach:

— wyposażeniu komisji penitencjarnych w nową kompetencję polegającą na możliwości udzielenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego,

— wprowadzeniu możliwości udzielenia przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności z zastosowaniem elektronicznej kontroli miejsca pobytu.

Zmiany wprowadzono ponadto w:

— art. 9 § 4 k.k.w. (oznaczenie sądu właściwego do rozpoznania wniosku o wstrzymanie wykonania orzeczenia);

— art. 431a k.k.w. (warunki udzielenia zezwolenia na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego);

— art. 431j § 1a k.k.w. (sprzeciw prokuratora);

— art. 43ra k.k.w. (zgoda na odinstalowanie rejestratora lub usunięcie nadajnika przy środku karnym lub środku zabezpieczającym);

— art. 43zad k.k.w. (doprowadzenie skazanego do zakładu karnego).

² Dz.U. z 2022 r. poz. 1855.

³ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 2024, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024> (dostęp: 19.02.2023).

Rozwiązaniem, którego w praktyce dotychczas brakowało w zakresie art. 9 k.k.w., jest doprecyzowanie właściwości sądu w postępowaniu w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, o którym mowa w komentowanym przepisie. Zgodnie bowiem z brzmieniem art. 9 § 4 k.k.w. złożenie wniosku o wydanie postanowienia w postępowaniu wykonawczym nie wstrzymuje wykonania orzeczenia, którego wniosek dotyczy, chyba że sąd właściwy do rozpoznania wniosku w szczególnie uzasadnionych wypadkach postanowi inaczej⁴. Przed zmianą przepis bardzo ogólnie wskazywał na „sąd” jako organ właściwy do rozpoznania wniosku w przedmiocie wstrzymania wykonania orzeczenia, wprowadzając obowiązek poszukiwania rozwiązania w treści art. 3 § 1 k.k.w. W praktyce orzeczniczej rozwiązanie to nierzadko rodziło wątpliwości prawne. W postanowieniu z dnia 22 czerwca 2022 roku Sąd Rejonowy w Oławie w sprawie o sygn. akt II Ko 1517/22 wskazał jednoznacznie, że

Zgodnie z art. 43e § 1 k.k.w. w sprawach związanych z udzieleniem zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego właściwy jest sąd penitencjarny, w okręgu, którego skazany przebywa. Powołany przepis nie ogranicza możliwości sądu penitencjarnego tylko do rozpoznania samego wniosku o udzielenie zezwolenia czy też czynności po udzieleniu zezwolenia, ale wyraźnie wskazuje, że sąd penitencjarny jest właściwy w sprawach związanych z udzieleniem zezwolenia. Art. 43e § 1 k.k.w. dotyczy więc wszystkich bez wyjątku kategorii spraw związanych z udzieleniem zezwolenia. Sprawa z wniosku o wstrzymanie wykonania kary pozbawienia wolności do czasu rozpoznania wniosku o udzielenie zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego jest niewątpliwie sprawą związaną z udzieleniem zezwolenia na odbycie tej kary w systemie dozoru elektronicznego. Złożenie wniosku o udzielenie zezwolenie jest bowiem jedyną i wyłączną podstawą do ubiegania się przez skazanego o wstrzymanie wykonania kary. Przed sądem pierwszej instancji nie toczy się bowiem żadne postępowanie, które mogłoby uzasadniać ewentualne wstrzymanie wykonania kary. Poza deklaracją strony, sąd pierwszej instancji nie wie ani czy wniosek został rzeczywiście złożony, ani jaki jest jego dalszy los. Wobec tego ewentualne zastosowanie dobrodziejstwa art. 9 § 4 k.k.w. należy do sądu penitencjarnego — sądu okręgowego, w okręgu, którego skazany przebywa⁵.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90, poz. 557 ze zm.).

⁵ Postanowienie Sądu Rejonowego w Oławie z dnia 22 czerwca 2022 roku w sprawie o sygn. akt II Ko 1517/22, niepublikowane.

Z kolei Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Krzyków we Wrocławiu w postanowieniu z dnia 25 stycznia 2021 roku w sprawie o sygn. akt VII 2 Ko 243/21 uwzględnił wniosek skazanego i wstrzymał wykonanie kary sześciu miesięcy pozbawienia wolności do czasu rozpoznania wniosku o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego⁶. Wprowadzona w dniu 1 stycznia 2023 roku zmiana rozwiewa zatem definitywnie wątpliwości w zakresie właściwości sądu w postępowaniu o wstrzymanie wykonania orzeczenia w sytuacji, gdy skazany jednocześnie składa wniosek o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, precyzując, że właściwość ta należy do sądu odpowiedniego do rozpoznania wniosku, a więc sądu penitencjarnego, właściwego z uwagi na miejsce przybywania skazanego⁷.

W art. 431j § 1a k.k.w. wprowadzono wyjątek od ogólnej zasady wykonalności postanowień z chwilą ich wydania w odniesieniu do postanowienia o udzieleniu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w sytuacji, gdy prokurator oświadczy, że sprzeciwia się udzieleniu zezwolenia. Sprzeciw ten, złożony najpóźniej na posiedzeniu po ogłoszeniu postanowienia powoduje, że postanowienie o udzieleniu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia. Oświadczenie prokuratora, o którym mowa powyżej, może być złożone na piśmie lub ustnie do protokołu. Z uwagi na specyfikę i charakter postępowania wykonawczego należy przypuszczać, że zdecydowanie dominowała będzie forma ustna. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że „rozwiązanie to jest podyktowane doniosłością postanowienia, o którym

⁶ Postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Krzyków we Wrocławiu z dnia 25 stycznia 2021 roku w sprawie o sygn. akt VII 2 Ko 243/21, niepublikowane. Podobnie postanowienie Sądu Rejonowego w Strzelinie z dnia 9 września 2022 roku w sprawie o sygn. akt II Ko 523/22, niepublikowane.

⁷ Na problem ten zwracał uwagę Szymon Tarapata, który wskazywał, że jednym z argumentów za przyjęciem właściwości sądu penitencjarnego w postępowaniu o wstrzymanie wykonania orzeczenia przy SDE jest zmiana art. 242 § 4 k.k.w. w zakresie, w jakim wprowadza do tegoż katalogu art. 9 § 3 k.k.w. S. Tarapata, *Rozważania o ustalaniu sądu właściwego do wstrzymania wykonania wyroku w związku ze złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Zeszyty Prawnicze” 20, 2020, nr 2, s. 246.

mowa w art. 43lh § 1 k.k.w.⁸. Pamiętać jednak należy, że ustawodawca już wcześniej uregulował instytucję sprzeciwu prokuratora w odniesieniu do postanowienia w przedmiocie przerwy w wykonaniu kary (art. 154 k.k.w.) oraz warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności (art. 162 § 2 k.k.w.). Na marginesie należy zauważyć, że nowelizacja z dnia 5 sierpnia 2022 roku wprowadziła tożsamą instytucję w postępowaniu o wstrzymanie wykonania orzeczenia w trybie art. 9 § 4 k.k.w.

Także art. 43zad k.k.w. pozostawał w obszarze zainteresowania ustawodawcy, choć przyznać należy, że nie były to zmiany rewolucyjne. Z jednej strony potrzeba nowelizacji powołanego przepisu wynikała z konieczności jego dostosowania do zmienionego art. 79 § 1 k.k.w., zgodnie z którym skazanego na karę pozbawienia wolności sąd poleca zatrzymać i doprowadzić do aresztu śledczego, bez uprzedniego wezwania. Z drugiej zaś strony, z konieczności jednoznacznego wyjaśnienia powstałych w praktyce wątpliwości, czy doprowadzenie skazanego do zakładu karnego jest równoznaczne z jego uprzednim zatrzymaniem.

Komentowany przepis dotyczy sytuacji uchylenia zezwolenia na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w wypadku, o którym mowa w art. 43zaa § 1 k.k.w. (obligatoryjne uchylenie zezwolenia) oraz art. 43zab k.k.w. (fakultatywne uchylenie zezwolenia). W takim przypadku, począwszy od dnia 1 stycznia 2023 roku, sąd penitencjarny niezwłocznie poleca zatrzymać i doprowadzić skazanego do aresztu śledczego bez wezwania, o czym należy go pouczyć. Obecnie obowiązujące przepisy nie przewidują zatem obowiązku wzywania skazanego do stawienia się we właściwej jednostce penitencjarnej w przypadku uchylenia zezwolenia na wykonywanie kary pozbawienia wolności w SDE. Natomiast w sytuacji, gdy skazany dobrowolnie, niezwłocznie po uchyleniu zezwolenia nie przystąpi do wykonania kary, zostanie on zatrzymany i doprowadzony do aresztu śledczego, o czym należy go pouczyć.

Pierwotnie analizowany przepis regulował wyłącznie instytucję doprowadzenia skazanego do zakładu karnego. Tak ogólne sformułowanie rodziło poważne wątpliwości interpretacyjne. W praktyce bowiem organy

⁸ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21 czerwca 2022 roku, druk nr 2376, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2376> (dostęp: 19.02.2023).

realizujące polecenie sądu w przedmiocie doprowadzenia skazanego do zakładu karnego nie zawsze utożsamiały to zadanie z obowiązkiem wcześniejszego zatrzymania skazanego, co generowało problemy w zakresie chociażby prawidłowego ustalania początkowego terminu wykonywania kary⁹. Tymczasem z treści art. 80a pkt 2 k.k.w. wynika, że początek wykonywania kary liczy się od dnia zatrzymania skazanego lub ukarano doprowadzonego do odbycia kary. Oznacza to, że doprowadzenie do zakładu karnego nie jest możliwe bez wcześniejszego zatrzymania skazanego, co aktualnie jednoznacznie wybrzmiewa ze znowelizowanego art. 43zad k.k.w.

Zmiany legislacyjne objęły swym zasięgiem także art. 43la § 1 k.k.w., regulujący materialnoprawne przesłanki stosowania dozoru elektronicznego, w zakresie odnoszącym się do wymiaru kary oraz szczególnieprewencyjnego celu kary odbywanej w SDE.

W ustawie z dnia 7 lipca 2022 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wskazano, że sąd penitencjarny może udzielić zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeżeli wobec skazanego orzeczono karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku i sześciu miesięcy, a nie zachodzą warunki przewidziane w art. 64 § 2 lub art. 64a k.k. Zmiana ta miała głównie charakter dostosowawczy w związku z wyodrębnieniem w art. 64a k.k. szczególnej postaci recydywy. Początkowo ustawa miała wejść w życie po upływie trzech miesięcy od ogłoszenia, czyli w dniu 13 marca 2023 roku. Niemniej jednak ustawą z dnia 26 stycznia 2023 roku o zmianie ustawy — Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁰ wydłużono termin wejścia w życie ustawy do dnia 1 października 2023 roku. Niemalże równolegle ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw ponownie znowelizowano art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w., wprowadzając możliwość udzielenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w sytuacji, gdy wobec skazanego orzeczono karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą roku i sześciu miesięcy albo karę pozbawienia wolności w wymiarze niższym niż trzy lata, jeśli skazanemu do odbycia w zakładzie karnym

⁹ *Ibidem*, s. 26–27.

¹⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 403.

pozostała część tej kary w wymiarze nie większym niż sześć miesięcy, a nie zachodzą warunki przewidziane w art. 64 § 2 k.k. Zmiana ta weszła w życie w dniu 1 stycznia 2023 roku. W uzasadnieniu do projektu ustawy wskazano, że rozwiązanie to „pozwoli na poszerzenie liczby skazanych objętych SDE i będzie swoistym uzupełnieniem lub alternatywą dla instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia, pozwalającą na resocjalizację skazanego poza jednostką penitencjarną, w jego własnym środowisku, w warunkach kontroli elektronicznej”¹¹.

Powyższe porównanie poddaje w wątpliwość przyszły kształt art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w., gdyż — jak należy przypuszczać — zmiana „lipcowa” zastąpi aktualnie obowiązującą zmianę „sierpniową”. W tym kontekście zdziwienie budzi chwiejna postawa ustawodawcy, zwłaszcza w obliczu pozytywnej oceny regulacji w zakresie, w jakim otwiera ona system dozoru elektronicznego na kolejną grupę skazanych; jej obowiązywanie wygaśnie jednak w dniu 1 października 2023 roku. Na tym tle należałoby się zastanowić, czy po praktycznej weryfikacji analizowanego przepisu z punktu widzenia polityki karnej i penitencjarnej nie byłoby korzystne przedłużenie obowiązywania art. 43la § 1 pkt 1 k.k.w. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 roku o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw po dniu 1 października 2023 roku, przy jednoczesnym uwzględnieniu zmian z art. 64a k.k.

Jak już wspomiano, w komentowanym art. 43la § 1 k.k.w. wprowadzono również zmianę w pkt 2, zastępując dotychczas obowiązującą przesłankę pozytywną „jest to wystarczające do osiągnięcia celów kary” przesłanką negatywną „odbywaniu kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego nie stoją na przeszkodzie szczególne względy wskazujące, że w razie odbycia kary w tym systemie nie zostaną osiągnięte cele kary”. Nowe rozwiązanie — w założeniu ustawodawcy — ma za zadanie zaktywizować sąd penitencjarny do wskazania i rzetelnego uzasadnienia przyczyn odmowy udzielenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego.

W wyniku nowelizacji z dnia 5 sierpnia 2022 roku dodano nowy art. 43ra k.k.w. W uzasadnieniu do projektu ustawy wyjaśniono, że

¹¹ Uzasadnienie do rządowego projektu..., druk nr 2376, s. 24.

wprowadzenie art. 43 ra k.k.w., mającego na celu umożliwienie dokonania czasowej deinstalacji urządzeń monitorujących, wobec osób z orzecznym środkiem zabezpieczającym, jest odpowiedzią na długo oczekiwane regulacje, które ukonstytuuje faktyczne procesy mające miejsce w praktyce karnowykonalnej oraz uchylą wysokie niebezpieczeństwo, jakie niosą ze sobą aktualne regulacje. [...] Proponowane przepisy mają zatem na celu uporządkowanie sytuacji związanej z zachowaniem bezpieczeństwa na terenie zakładu karnego, aresztu śledczego czy szpitala psychiatrycznego, nie ingerując w treść orzeczonego środka karnego lub środka zabezpieczającego¹².

Zgoda na odinstalowanie rejestratora lub usunięcie nadajnika, o której mowa w komentowanym przepisie dotyczy wyłącznie skazanych wobec których wykonuje się środek karny lub środek zabezpieczający w systemie dozoru elektronicznego. Zastosowanie przedmiotowej konstrukcji nie skutkuje zatem uchynieniem postanowienia w postępowaniu wykonawczym, lecz jedynie czasową deinstalacją rejestratora lub nadajnika.

Art. 43ra k.k.w. reguluje sytuacje, w których taki skazany zostanie:

- osadzony w areszcie śledczym lub zakładzie karnym,
- umieszczony w zakładzie psychiatrycznym w związku z zastosowaniem wobec niego środka zabezpieczającego,
- umieszczony bez jego zgody w zakładzie leczniczym albo poddany leczeniu w zakładzie leczniczym, w którym udzielane są świadczenia zdrowotne z zakresu opieki psychiatrycznej.

W takim przypadku prezes sądu lub upoważniony sędzia na wniosek podmiotu dozoru, dyrektora aresztu śledczego, dyrektora zakładu karnego, kierownika zakładu psychiatrycznego, kierownika zakładu leczniczego lub z urzędu może wyrazić zgodę na odinstalowanie rejestratora lub usunięcie nadajnika na czas pobytu skazanego w miejscach, o których mowa w § 1. W sytuacji, gdy postępowanie w przedmiocie wyrażenia zgody na odinstalowanie rejestratora lub usunięcie nadajnika wszczęto na wniosek upoważnionego podmiotu dozoru lub urzędu, prezes sądu lub upoważniony sędzia może zasięgnąć opinii dyrektora aresztu śledczego lub zakładu karnego, kierownika zakładu psychiatrycznego lub kierownika zakładu leczniczego. Ponowne zainstalowanie rejestratora lub założenie nadajnika może nastąpić w każdym czasie; w takim wypadku dokonuje się go w terminie siedmiu dni od wydania zarządzenia. Nieza-

¹² *Ibidem*.

leżnie od powyższego, ponowne zainstalowanie rejestratora lub założenie nadajnika następuje nie wcześniej niż siedem dni przed dniem zwolnienia skazanego z aresztu śledczego, zakładu karnego, zakładu psychiatrycznego albo zakładu leczniczego.

System dozoru elektronicznego po zmianach z 2022 roku kojarzony będzie również z instytucją przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Jednak z uwagi na ograniczone ramy niniejszego opracowania, jak również odległą datę wejścia w życie tego rozwiązania (1 stycznia 2026 roku), skupiono się tu jedynie na sygnalizacyjnym wyjaśnieniu najważniejszych aspektów funkcjonowania omawianej instytucji.

Elektroniczna kontrola miejsca pobytu w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności może przybrać postać fakultatywną oraz obligatoryjną. Sąd penitencjarny może bowiem orzec elektroniczną kontrolę miejsca pobytu obok przerwy w wykonaniu kary w sytuacji, gdy administracja zakładu karnego dokona negatywnej oceny prognozy kryminologiczno-społecznej skazanego. Obligatoryjną formę — niezależnie od treści sporządzonej prognozy — ustawodawca zastrzegł natomiast dla wybranej grupy, to jest skazanych za przestępstwo określone w art. 197–203 k.k., popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych, wobec sprawców określonych w art. 64 § 2, art. 64a lub 65 k.k., skazanych za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, a także skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności. W art. 153a § 3 k.k.w. ustawodawca reguluje trzecią postać elektronicznej kontroli miejsca pobytu, czyli względnie obligatoryjną, która wprowadza możliwość odstąpienia od obligatoryjnego orzeczenia tej kontroli w wyjątkowych wypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami.

W zależności od wybranej postaci elektronicznej kontroli miejsca pobytu przy przerwie w wykonaniu kary pozbawienia wolności ustawodawca odmiennie determinuje podstawy formalne jej uchylenia, czyli wpływ co najmniej sześciu miesięcy od udzielenia przerwy — przy założeniu, że dalsze stosowanie takiej kontroli jest niecelowe (wariant fakultatywny), oraz wpływ co najmniej dziewięciu miesięcy od udzielenia przerwy (wariant obligatoryjny) wyłącznie w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych szczególnymi okolicznościami.

Przed orzeczeniem wobec skazanego elektronicznej kontroli miejsca pobytu w związku z przerwą w wykonaniu kary pozbawienia wolności

sąd penitencjarny (właściwy z uwagi na miejsce przebywania skazanego) bada, czy na przeszkodzie zastosowaniu takiej kontroli nie stoją warunki techniczne. Brak takich warunków, o których mowa w art. 43h § 1 k.k.w., wyłącza możliwość zastosowania konstrukcji z art. 153a k.k.w. Zgodnie z brzmieniem art. 43c § 1 k.k.w. elektroniczną kontrolę miejsca pobytu wykonuje się jako dozór mobilny.

Najwięcej jednak zmian w rozdziale VIIa k.k.w. wynika z przyznania komisji penitencjarnej kompetencji w przedmiocie udzielania skazanym zezwoleń na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Przyznać należy, że samo rozwiązanie prawne wywołuje liczne kontrowersje oraz prowokuje środowisko prawnicze do dyskusji. Niemniej jednak większość zmian zaproponowanych w ustawie w obszarze dotyczącym przedmiotowego rozwiązania ma charakter wyłącznie dostosowawczy, a ich wprowadzenie wynika z konieczności uzupełnienia przepisów odnośnie do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego o nowy organ, jakim jest obecnie komisja penitencjarna. Do przepisów tych należy zaliczyć:

- art. 43b § 3 k.k.w. (pojęcie systemu dozoru);
- art. 43e § 1 i 2 k.k.w. (właściwość);
- art. 43h § 3, 4, 5 i 8 k.k.w. (zgoda osób pełnoletnich, zebranie informacji);
- art. 43k § 4 k.k.w. (postanowienie o rozpoczęciu dozoru elektronicznego);
- art. 43m § 1 k.k.w. (zgłoszenie gotowości do instalacji środków technicznych);
- art. 43n § 2 pkt 1 k.k.w. (obowiązki skazanego);
- art. 43na k.k.w. (dopuszczalność oddalenia się z miejsca stałego pobytu);
- art. 43nb § 1 k.k.w. (dodatkowe obowiązki nakładane na skazanego);
- art. 43t § 1 pkt 1 k.k.w. (obowiązki podmiotu w związku z wykonywaniem dozoru).

Merytoryczną zmianę wprowadzają natomiast nowo dodane art. 43lla k.k.w., wyposażający komisję penitencjarną w kompetencję do udzielania zezwoleń na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, oraz art. 43llb k.k.w., regulujący tryb wnoszenia i rozpatrywania skarg na decyzje komisji penitencjarnych.

Komisja penitencjarna może udzielić zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego, jeśli skazany spełnia wszystkie przesłanki wskazane w treści art. 431la § 1 k.k.w. Przepis ten w dużej mierze stanowi powtórzenie podstaw określonych w art. 431a k.k.w., a więc dotyczących sytuacji, gdy o udzieleniu zezwolenia decyduje sąd penitencjarny. Odmienne jednak ustawodawca definiuje — z przyczyn oczywistych — wymiar kary uprawniający do skorzystania z dobrodziejstwa, o którym mowa w art. 431la k.k.w., wskazując, że orzeczona wobec skazanego kara pozbawienia wolności nie może przekroczyć czterech miesięcy, przy jednoczesnym założeniu, że nie zachodzą warunki przewidziane w art. 64 § 2 k.k. Z istoty przedmiotowej instytucji wynika ponadto, że jednym z warunków obiektywnych jest również wymóg rozpoczęcia odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym. W przypadku jego niespełnienia prerogatywa do udzielenia zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego pozostanie nadal w rękach sądu penitencjarnego, o czym wprost stanowi art. 431la § 7 k.k.w. Jest to o tyle oczywiste, że w myśl art. 75 § 1 k.k.w. komisje penitencjarne działają wyłącznie w zakładach karnych.

Również podstawy ocenne udzielenia zezwolenia są zbieżne z tymi, o których mowa w art. 431a k.k.w. Ustawodawca definiuje bowiem w sposób identyczny przesłankę negatywną, powtarzając za art. 431a k.k.w., że komisja penitencjarna może udzielić skazanemu zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego w sytuacji, gdy takiemu odbywaniu kary nie stoją na przeszkodzie szczególnie względy wskazujące, że nie zostaną wtedy osiągnięte cele kary. Dodatkowo wymaga, by dotychczasowa postawa i zachowanie skazanego w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności przemawiały za udzieleniem zezwolenia.

Z uwagi na fakt, że komisja penitencjarna nie jest organem sądowym, nie ma ona uprawnień do wydawania postanowień w postępowaniu wykonawczym. Rozstrzygnięcia komisji penitencjarnej zapadają w formie decyzji, na które przysługuje prawo wniesienia skargi, zgodnie z zasadami określonymi w art. 431lb k.k.w.

Trudno o jednolitą ocenę wprowadzonych w 2022 roku zmian. System dozoru elektronicznego funkcjonuje w naszym kraju od 1 września 2009 roku (ustanowiony ustawą z dnia 7 września o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elek-

tronicznego), zatem nie powinno nikogo dziwić, że ustawodawca nadal poszukuje optymalnego modelu jego regulacji. Zauważyć można z pewnością, że rodzime rozwiązania podążają ścieżką wielu innych systemów prawnych, w których po pozytywnych doświadczeniach z wprowadzonym niejako pilotażowo, w wąskim zakresie dozorem następuje poszerzenie tej instytucji. Przestaje ona być prostym zamiennikiem krótkoterminowej kary pozbawienia wolności na rzecz stopniowego wprowadzenia jej do środków karnych, środków zabezpieczających czy, jak ostatnio miało miejsce, przerwy w wykonywaniu kary. Jesteśmy świadkami bardzo ciekawego procesu, tym bardziej że, bazując na obserwacji innych państw, wydaje się on niezakończony. Oczywiście, niejako przy okazji, następują różnego rodzaju próby usprawnienia zarówno orzekania, jak i funkcjonowania systemu dozoru elektronicznego.

Abstrahując od oceny zmian wprowadzonych w 2022 roku, należy stwierdzić, że ich najlepszym weryfikatorem pozostanie praktyka. Niemniej jednak niektóre tego rodzaju „ulepszenia” spotkały z ostrą krytyką doktryny z powodów systemowych. Do takich należy poszerzenie kompetencji komisji penitencjarnej w przedmiocie udzielania skazanym zezwoleń na wykonywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. Wnikliwi obserwatorzy procesu legislacyjnego z pewnością przyznają, że omawiana instytucja od początku pozostaje w orbicie szczególnego zainteresowania ustawodawcy, co przekłada się w sposób oczywisty zarówno na liczbę, jak i głębokość zmian w tym obszarze. Opisywane w niniejszym opracowaniu nowelizacje stanowią tylko potwierdzenie tego wniosku.

Bibliografia

- Tarapata S., *Rozważania o ustalaniu sądu właściwego do wstrzymania wykonania wyroku w związku ze złożeniem wniosku o udzielenie zezwolenia na odbywanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego*, „Zeszyty Prawnicze” 20, 2020, nr 2, s. 235–248.
- Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 21 czerwca 2022 roku, druk nr 2376, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2376>.

Amendments to the electronic surveillance system enacted in 2022

Abstract

The year 2022 was a time of dynamic changes in the criminal executive law, also covering the electronic surveillance system. With two independent legal acts, the legislator introduced a number of new solutions in the area of surveillance, making the said institution an increasingly appealing one. The article distinguishes two key routes of these amendments: giving penitentiary commissions the right to issue decisions on electronic surveillance and introducing the possibility of granting a break in the execution of a prison sentence by way of monitoring a convict's whereabouts using electronic means. Also, a synthetic analysis was carried out on the individual provisions of chapter VIIa of the Act which fell under the purview of the legislature.

Keywords: electronic surveillance, imprisonment, penitentiary commission, surveillance entity